

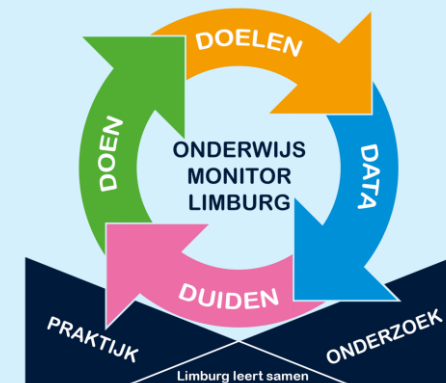
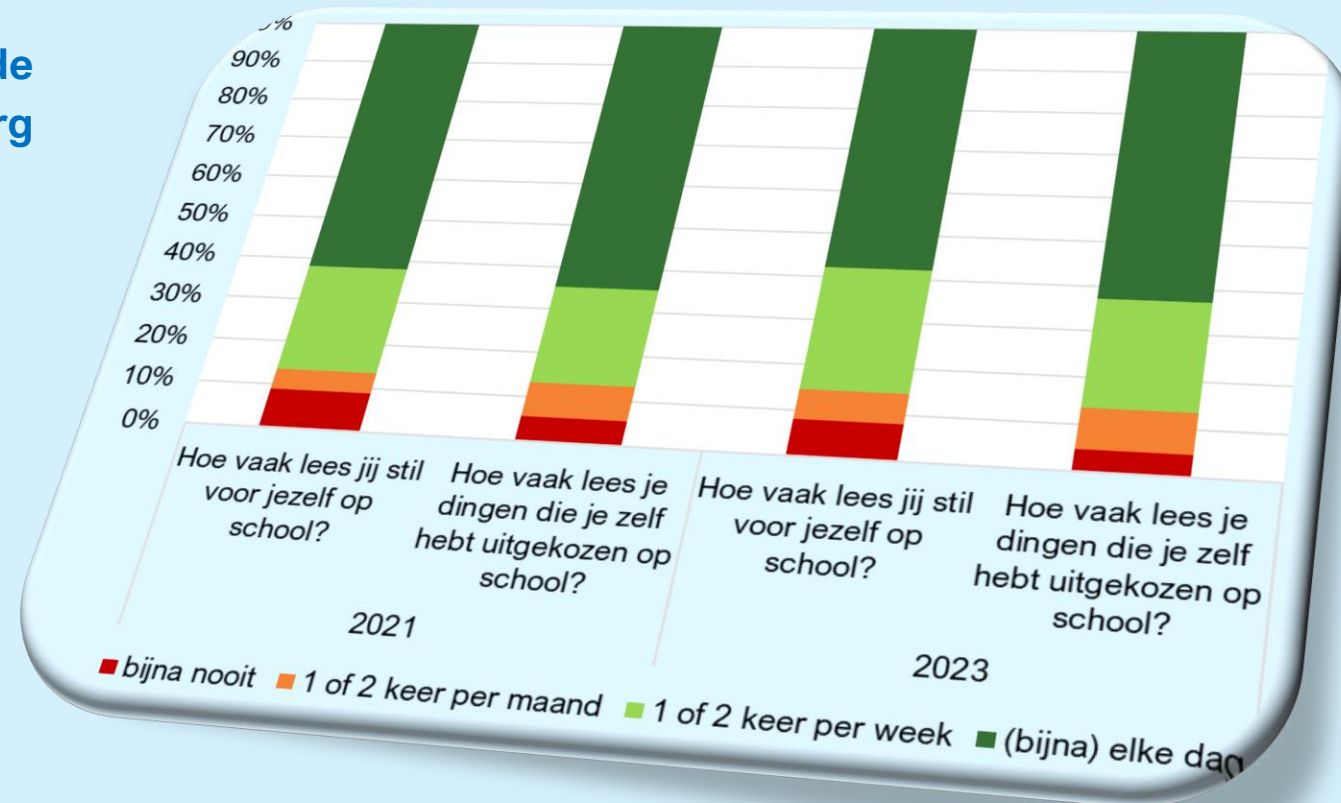
Leesgedrag van Limburgse basisscholieren

2017-2023

Onderzoek op basis van de
OnderwijsMonitor Limburg

Juni 2024

Trudie Schils
Vera Ronda
Jacqueline Charpentier
Lynn van Vugt

Leesgedrag van basisscholieren – een inleiding

Internationaal vergelijkend onderzoek (PIRLS) liet in 2016 zien dat de leesvaardigheid van Nederlandse basisscholieren relatief hoog was in vergelijking met andere landen^[1]. De uitkomsten van de nieuwste rapportage van PIRLS^[2] laten echter een ander beeld zien: de leesvaardigheid van Nederlandse basisscholieren is sinds 2016 achteruitgegaan. In 2016 lag de gemiddelde leesvaardigheidsscore nog hoger dan het gemiddelde van de 21 Westerse landen, maar in 2021 was deze score ongeveer gelijk aan dat gemiddelde.

Andere studies laten zien dat de tijd die Nederlanders, en daarmee ook kinderen, besteden aan lezen is gedaald in de afgelopen jaren. In 2016 lazen Nederlanders gemiddeld 3,4 uur per week in vergelijking met 4,7 uur per week in 2006^[3]. Het percentage leerlingen dat thuis nooit een boek zegt te lezen, is tussen 2012 (7%) en 2019 (9%) licht gestegen^[4]. Op school wordt wel meer gelezen: In 2016 las 77% van de kinderen in groep 6 op school (bijna) elke dag stil voor zichzelf, in vergelijking met 71% in 2006^[1].

Vanwege het belang van leestijd voor de leesvaardigheid, verzamelen we ook in de OnderwijsMonitor Limburg^[5] hierover informatie. In 2022 lieten we in [een factsheet](#) zien dat het gemiddeld aantal uren dat leerlingen in groep 8 lezen niet significant verschillend was tussen 2017 en 2021. Daarentegen gaven wel meer leerlingen aan niet te lezen in 2021 ten opzichte van 2017. Ook gaf een meerderheid van de leerlingen aan dat de leerkracht weinig vraagt naar wat ze hebben gelezen, terwijl praten over wat er gelezen wordt het leesbegrip bevordert^[6].

In deze factsheet

In deze factsheet presenteren we nieuwe cijfers over het leesgedrag van basisscholieren uit groep 8 over de periode 2017 tot en met 2023. We presenteren informatie over:

- Het aantal uren dat kinderen buiten schooltijd lezen naar geslacht, opleiding ouders en regio.
- Leesgedrag op school naar geslacht, opleiding ouders en regio.
- Interactie met de leerkracht over het lezen naar geslacht, opleiding ouders en regio.

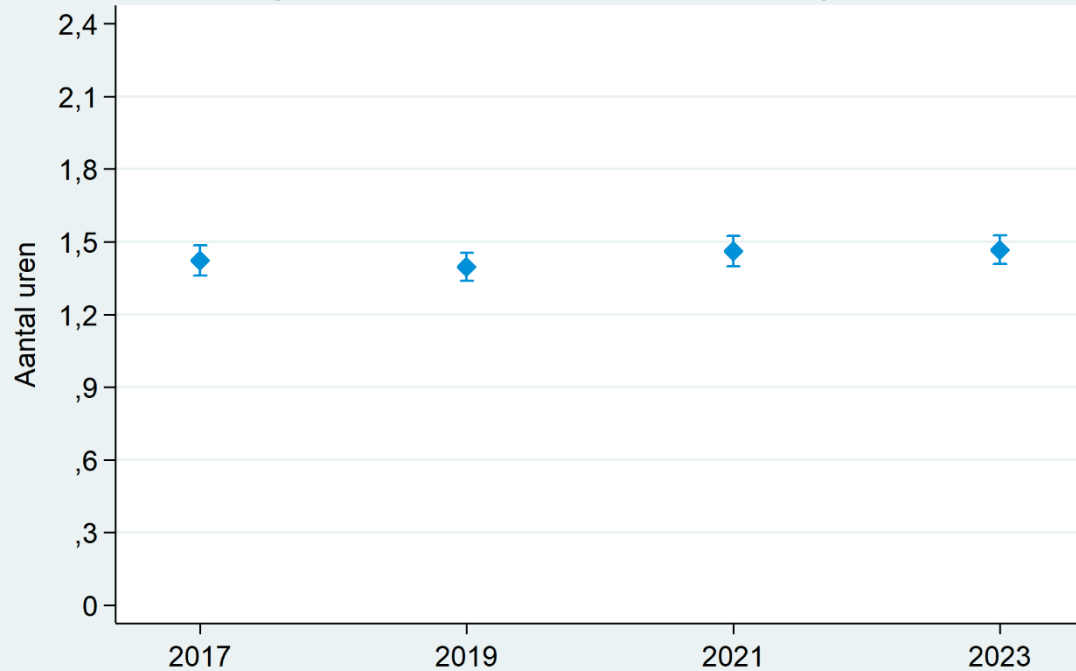
Aan het einde van de factsheet geven we enkele aanbevelingen uit de literatuur voor de onderwijspraktijk om lezen bij leerlingen te stimuleren. In een volgende factsheet gaan we in op de leesmotivatie van leerlingen.

Als uw school/bestuur (basisonderwijs) heeft deelgenomen, kunt u ook cijfers voor uw eigen school/bestuur inzien in de digitale terugkoppeling, via [deze link](#). Hiervoor is de inlogcode nodig die bestuurders en schoolleiders van deelnemende scholen hebben ontvangen. Als u geen inlogcode heeft ontvangen, kunt u contact opnemen met Suzanne Zuidema (s.zuidema@maastrichtuniversity.nl).

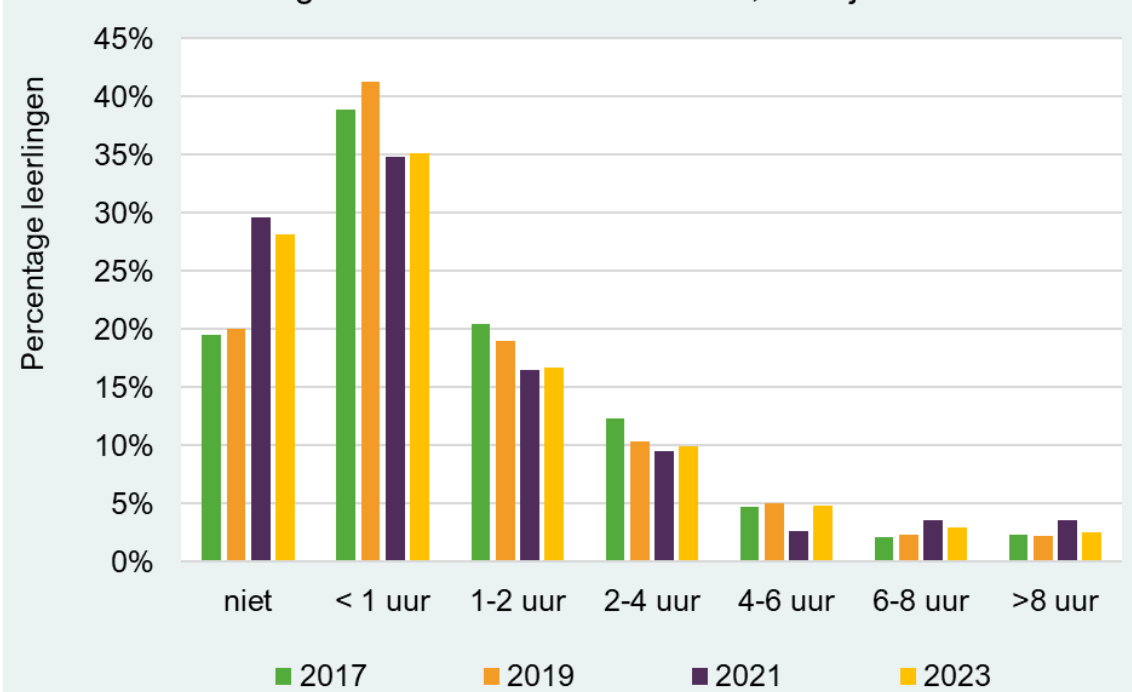
Aantal uren lezen: algemeen beeld

Figuur 1 laat zien dat het gemiddeld aantal uren dat kinderen aangeven thuis te lezen over de jaren relatief stabiel is: kinderen in groep 8 lezen ongeveer 1,5 uur per week thuis. Figuur 2 toont de hele verdeling van de antwoorden die leerlingen geven. Sinds 2021 geven opvallend meer leerlingen aan niet te lezen. Daarnaast is de groep leerlingen die veel leest (minstens 6 uur per week) sinds 2021 toegenomen (verschil met eerdere jaren is statistisch significant). De combinatie van figuren maakt duidelijk hoe belangrijk het is om ook naar cijfers achter het gemiddelde te kijken.

Figuur 1: Gemiddeld aantal uren per week dat kinderen in groep 8 aangeven te lezen buiten school, naar jaar

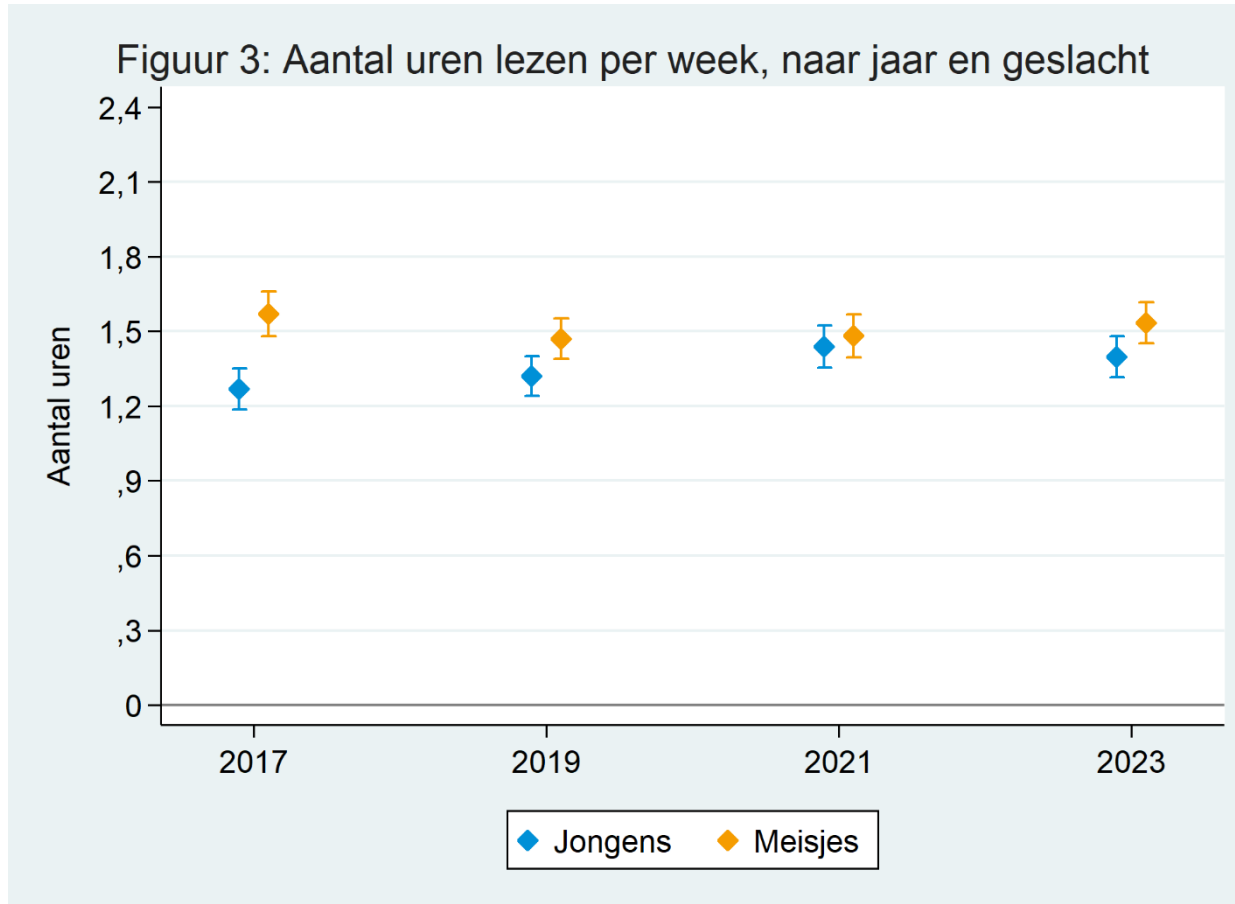
Figuur 2: Aantal uren per week dat kinderen in groep 8 aangeven te lezen buiten school, naar jaar

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Aantal uren lezen naar geslacht

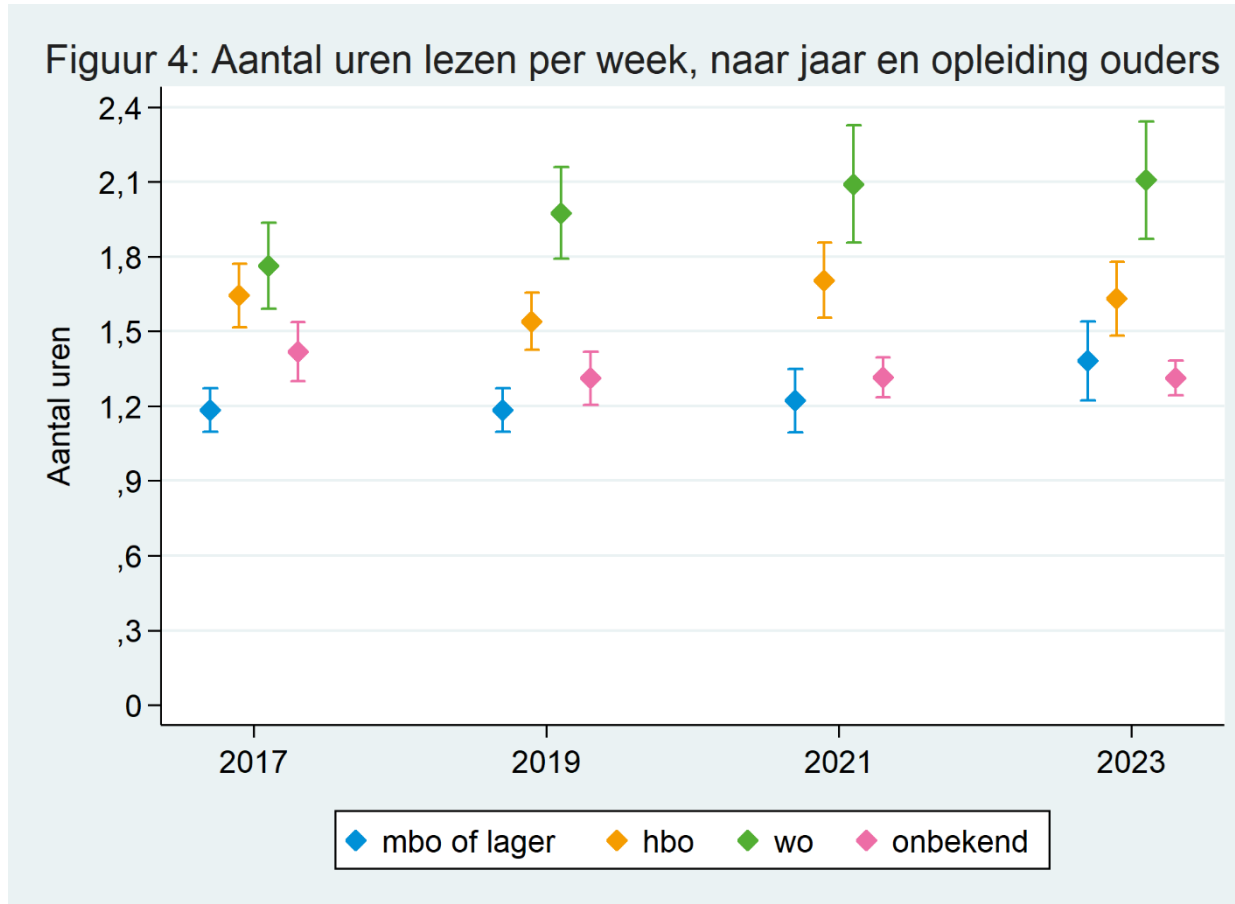
Figuur 3 laat de verschillen zien tussen het aantal uren dat jongens en meisjes aangeven te lezen. In het algemeen lezen meisjes significant meer dan jongens. Dit verschil is niet meer significant in 2021 en maar net significant in 2023. In de laatste jaren geven jongens aan iets meer te zijn gaan lezen.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Aantal uren lezen naar opleiding ouders

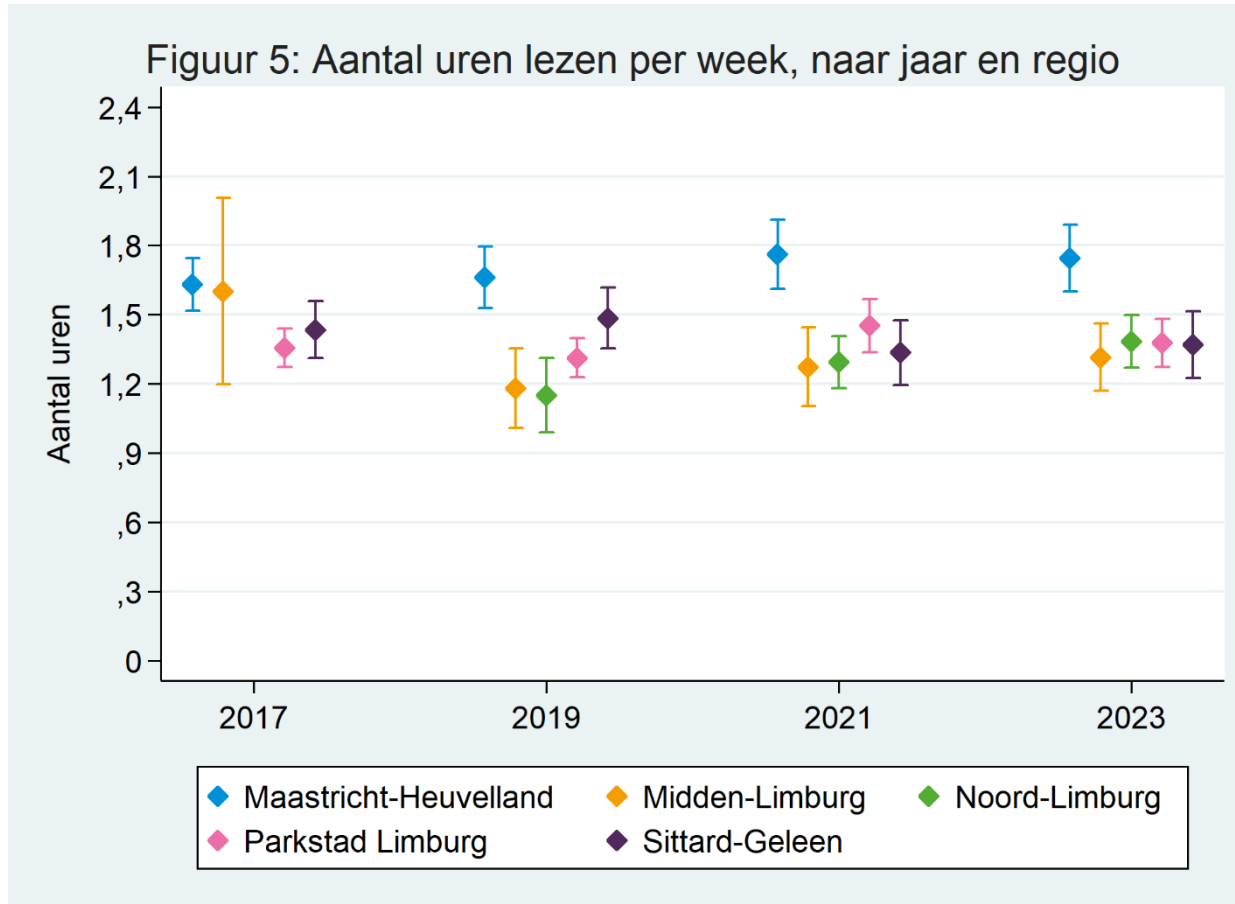
Figuur 4 laat de verschillen zien naar het opleidingsniveau van de ouders. Daarbij is de groep leerlingen voor wie het opleidingsniveau van de ouders niet bekend is als aparte groep meegenomen. Over het algemeen lezen leerlingen met mbo-opgeleide ouders minder dan andere leerlingen. Leerlingen met wo-opgeleide ouders lezen het meest. De verschillen zijn redelijk stabiel over de tijd (in 2017 is er geen verschil tussen leerlingen met hbo- en wo-opgeleide ouders en in 2023 is er geen verschil tussen leerlingen met mbo- en hbo-opgeleide ouders).

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Aantal uren lezen naar regio

Figuur 5 laat de verschillen zien tussen Limburgse regio's. Leerlingen in Maastricht-heuvelland lezen het meest. Tussen de andere regio's zien we geen systematische verschillen.

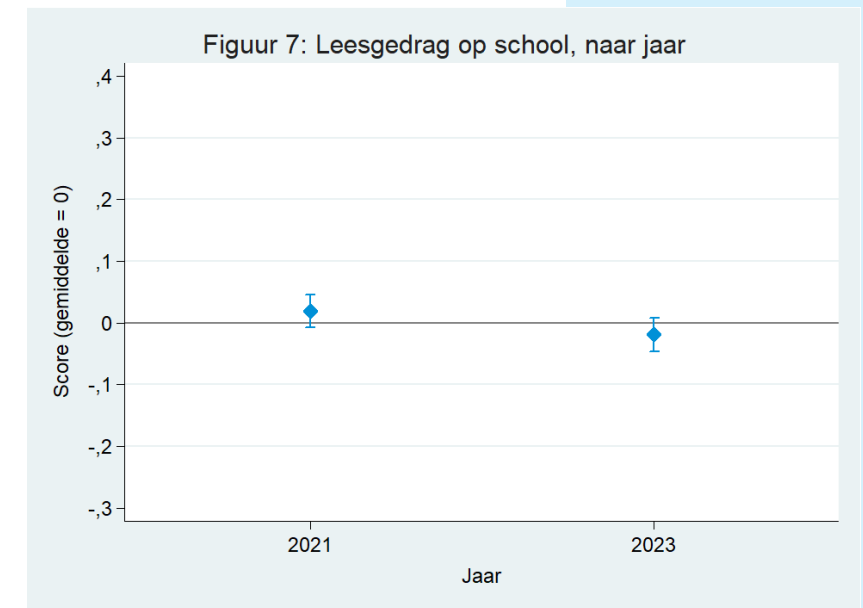
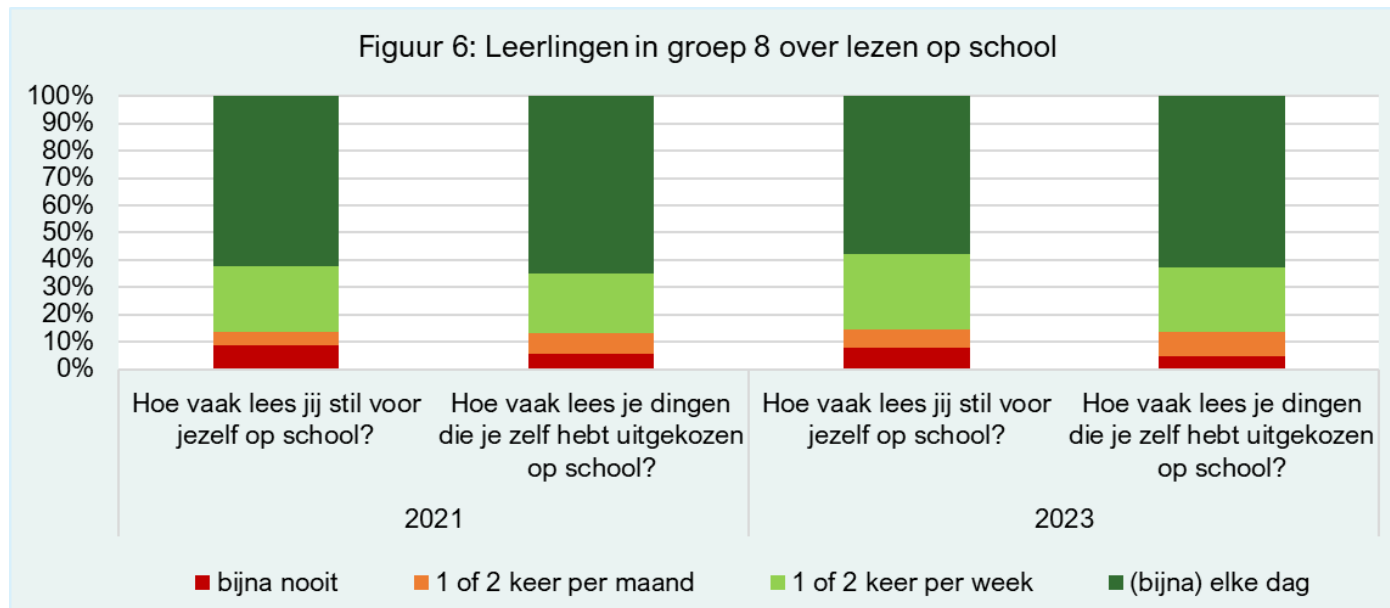
Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Leesgedrag op school

Om zicht te krijgen op het leesgedrag van kinderen op school leggen we leerlingen sinds 2021 de volgende vragen voor (uit het internationale PIRLS-onderzoek):

- Hoe vaak lees jij stil voor jezelf op school?
- Hoe vaak lees je dingen die je zelf hebt uitgekozen op school?

Figuur 6 laat de gemiddelde antwoorden zien van leerlingen in groep 8. De figuur laat zien dat leerlingen in 2023 iets minder vaak aangeven dagelijks te lezen, maar vaker 1 of 2 keer per week. In figuur 7 is dit terug te zien in de gemiddelde score voor leesgedrag op school. Hiervoor hebben we beide stellingen verwerkt in één index, met een score van 0-1. Hoe hoger de index, hoe vaker de kinderen zeggen op school voor zichzelf, en stukken van eigen keuze, te lezen. Het gemiddelde over beide jaren is op 0 gezet. De daling is (net) niet significant.

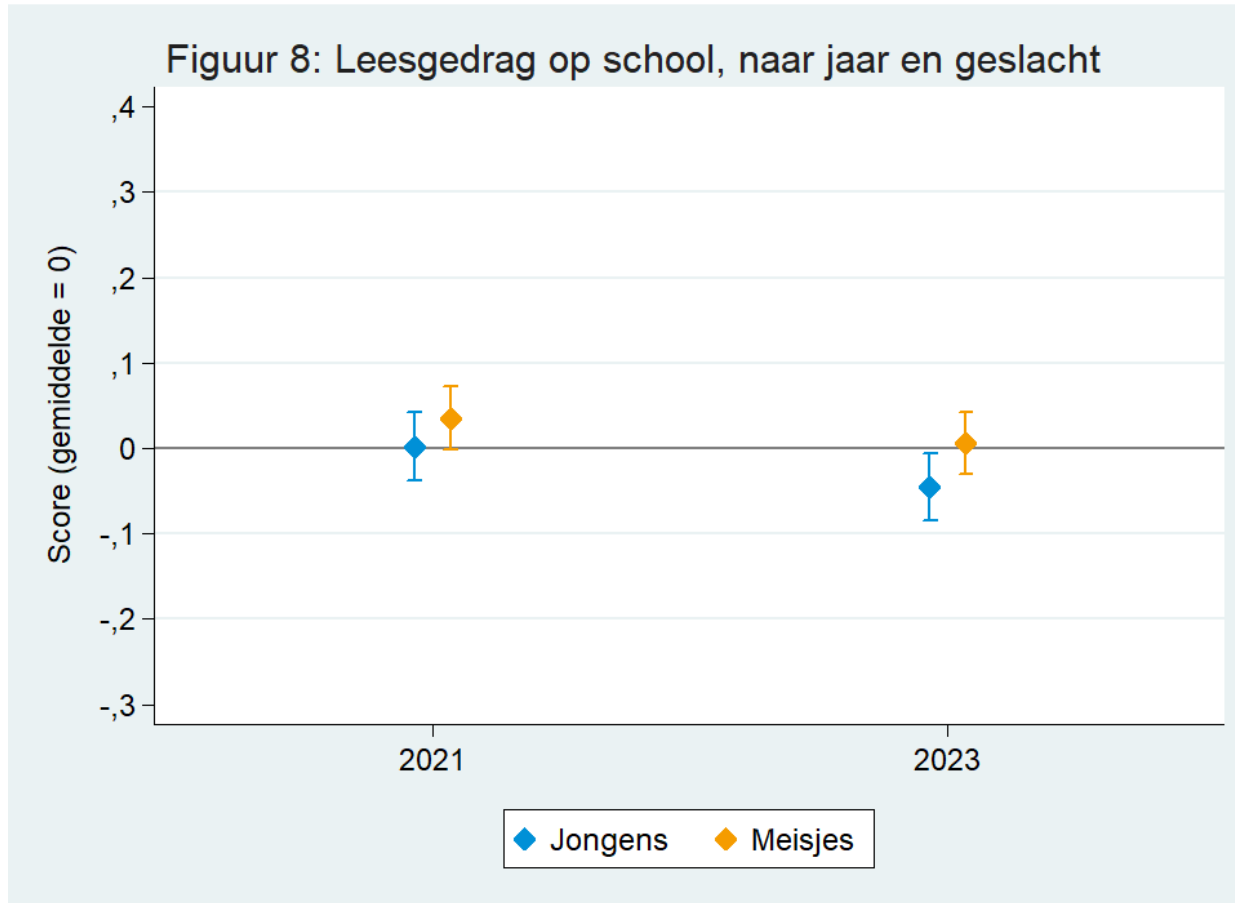

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Leesgedrag op school naar geslacht

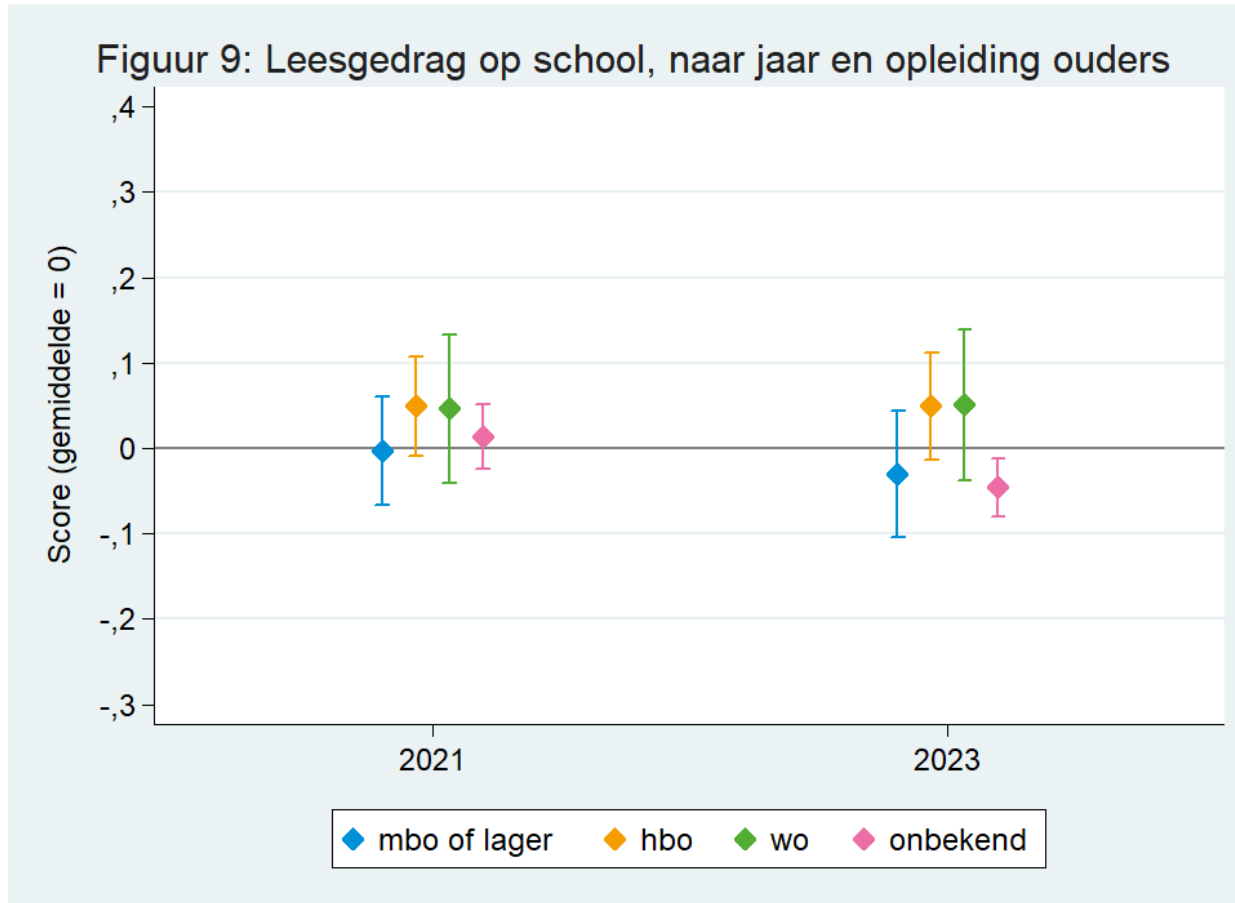
Figuur 8 laat de verschillen zien tussen jongens en meisjes in de score voor leesgedrag op school. De figuur laat zien dat gemiddeld genomen er geen grote verschillen zijn tussen jongens en meisjes.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Leesgedrag op school naar opleiding ouders

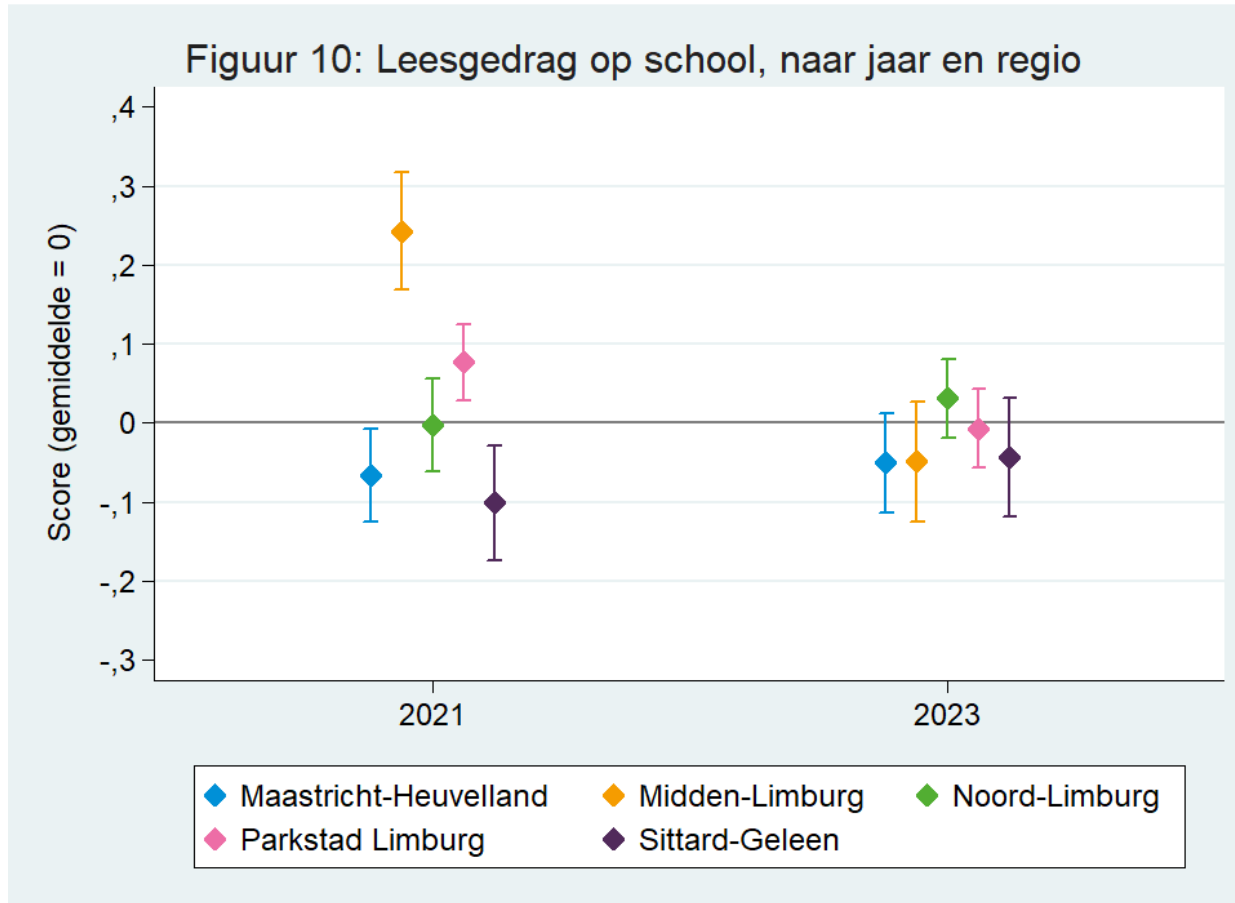
Figuur 9 laat de verschillen zien tussen leerlingen met verschillend opgeleide ouders in de score voor leesgedrag op school. Daarbij is de groep leerlingen voor wie het opleidingsniveau van de ouders niet bekend is als aparte groep meegenomen. De figuur laat zien dat er gemiddeld genomen geen verschillen zijn tussen deze groepen in het leesgedrag dat leerlingen op school laten zien.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Leesgedrag op school naar regio

Figuur 10 laat de verschillen zien tussen Limburgse regio's in de score voor leesgedrag op school. Leerlingen in groep 8 op scholen in Midden-Limburg laten in 2021 een hogere score zien. Ook zijn de scores van Maastricht-heuvelland en Sittard-Geleen lager dan die in Parkstad Limburg. In 2023 zijn er geen verschillen meer tussen regio's in het leesgedrag op school.

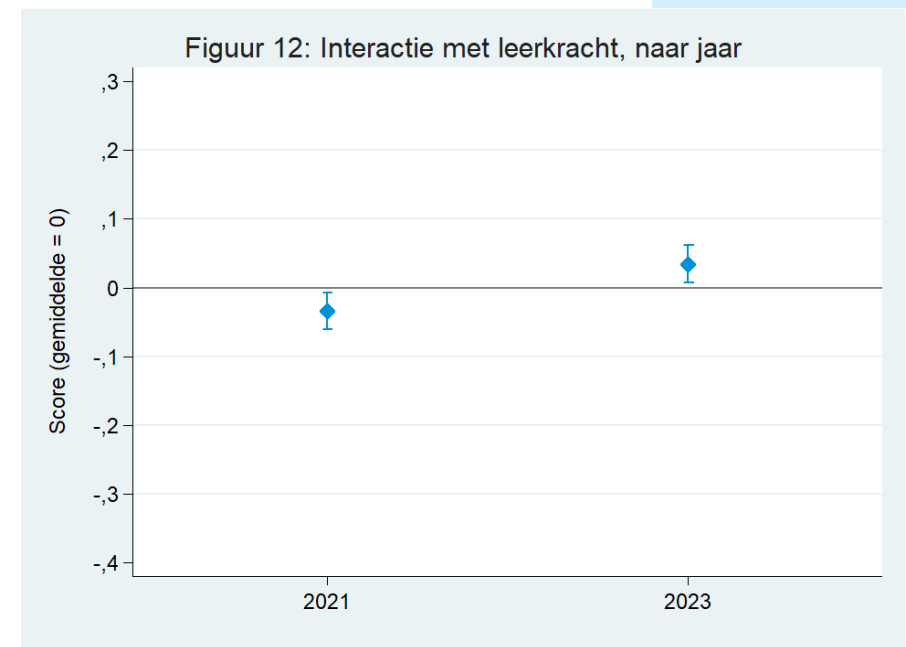
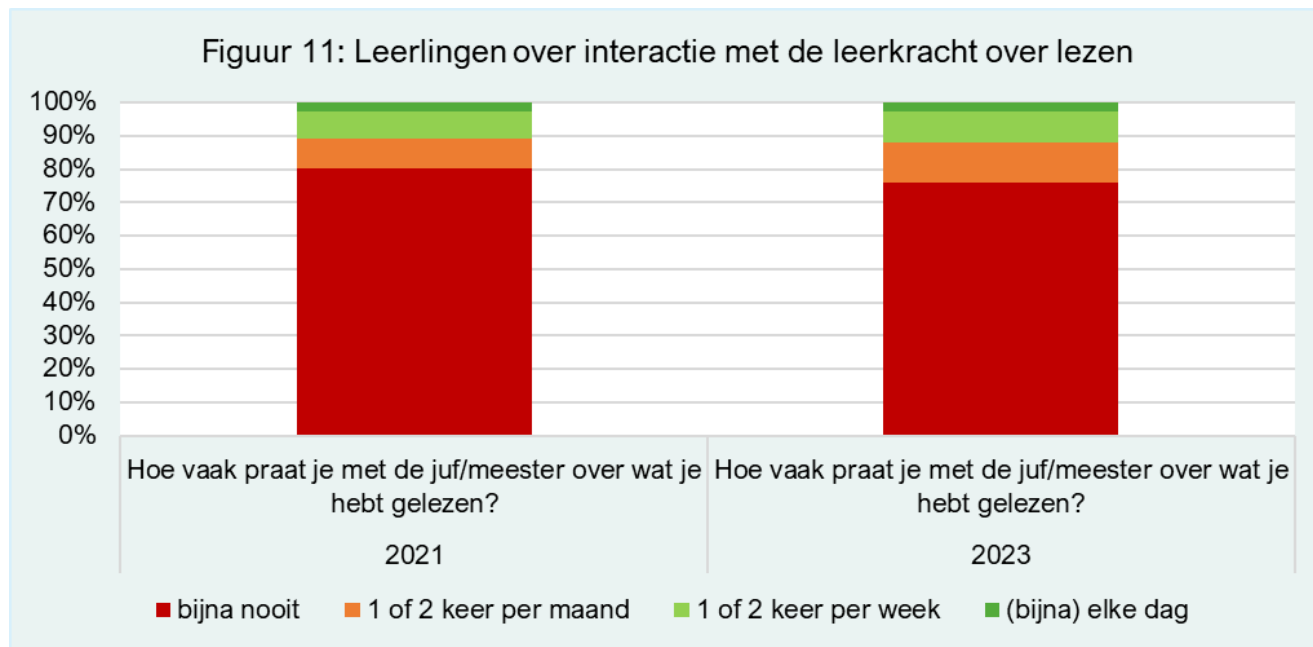

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Interactie met leerkracht over wat leerling leest

Als laatste onderwerp binnen het thema leesgedrag hebben we leerlingen vragen voorgelegd over de interactie met de leerkracht. We hebben hen gevraagd hoe vaak ze met de leerkracht praten over wat ze hebben gelezen. Praten over lezen is belangrijk voor de ervaringen die kinderen opdoen met lezen en om hen te leren te verwerken en na te vertellen wat ze hebben gelezen. Ook deze vraag is ontleend aan de internationale PIRLS-studie.

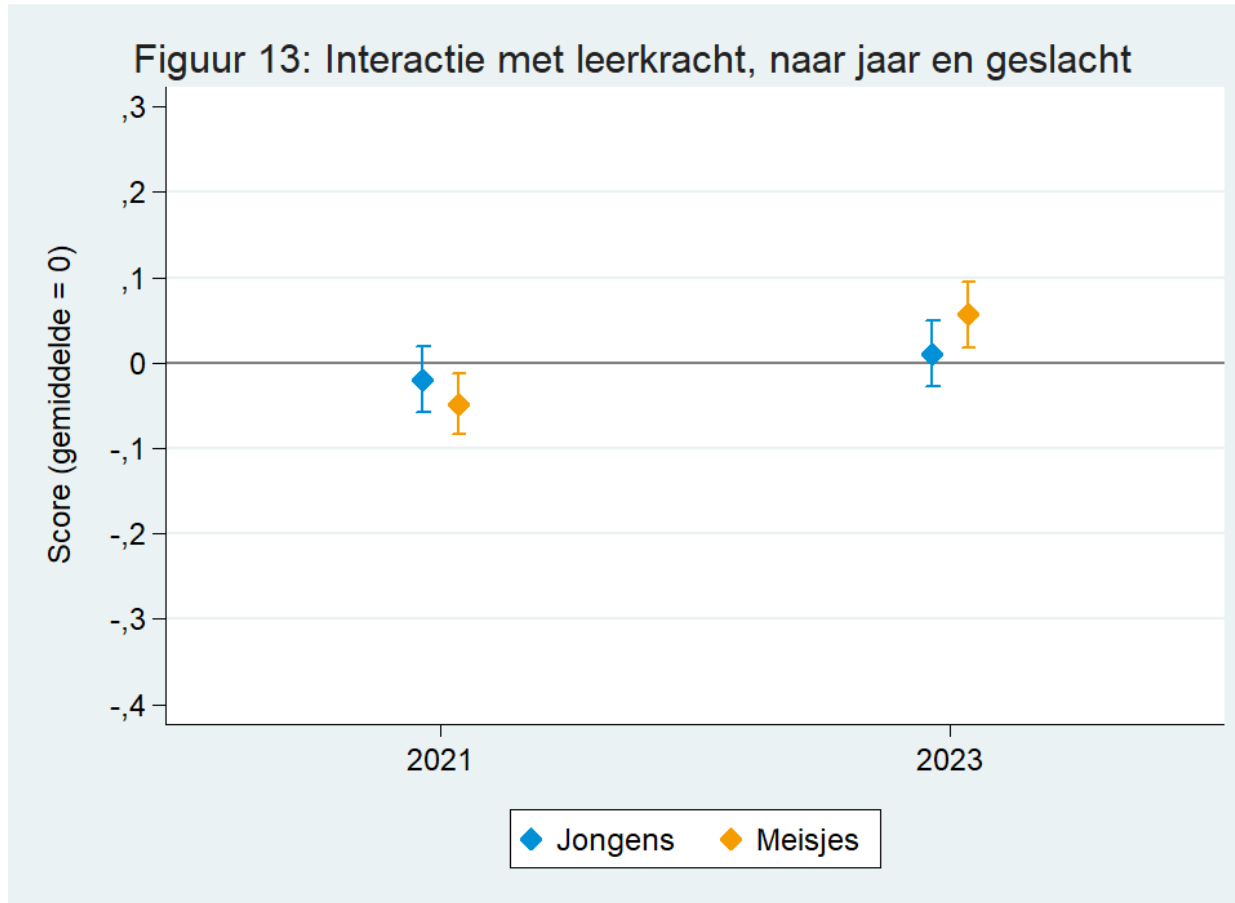
Figuur 11 laat de antwoorden zien op deze vraag van de Limburgse groep 8 leerlingen. In 2023 geven minder leerlingen aan bijna nooit met de leerkracht te praten over wat ze hebben gelezen, in vergelijking met 80 procent in 2021. Dit is ook terug te zien in figuur 12, waar de gemiddelde scores te zien zijn (gestandaardiseerd met gemiddelde 0 over alle jaren). In 2023 is er significant meer interactie in de klas over wat kinderen lezen. Er gaat ook veel aandacht uit naar lezen in de klas, rondom verbetering van de basisvaardigheden.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Interactie met leerkracht naar geslacht

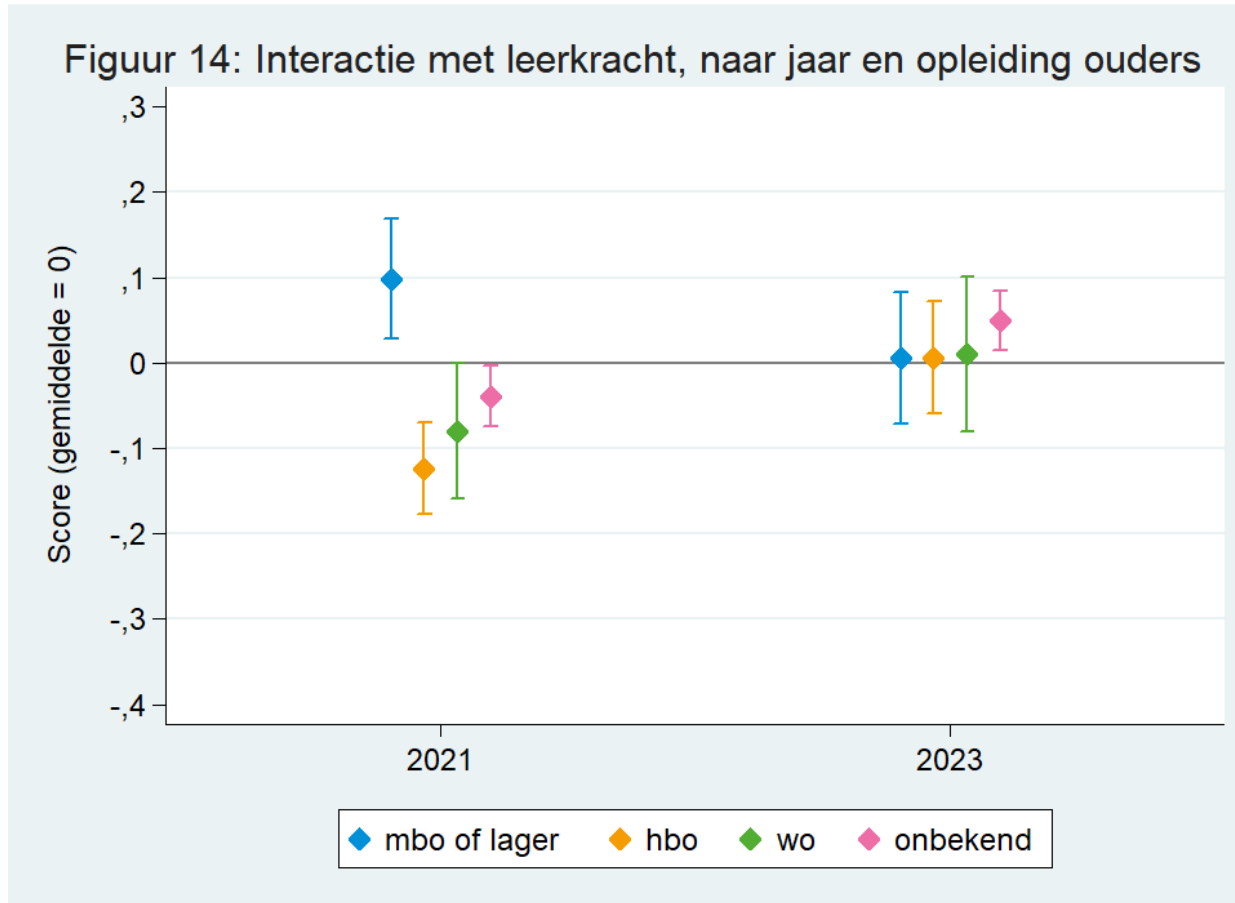
Figuur 13 laat de verschillen zien tussen jongens en meisjes in de interactie met de leerkracht over lezen. De figuur laat zien dat er geen systematische verschillen zijn tussen jongens en meisjes. Wel zien we dat meisjes meer interactie ervaren met de juf of meester over wat ze hebben gelezen in 2023 ten opzichte van 2021.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Interactie met leerkracht naar opleiding ouders

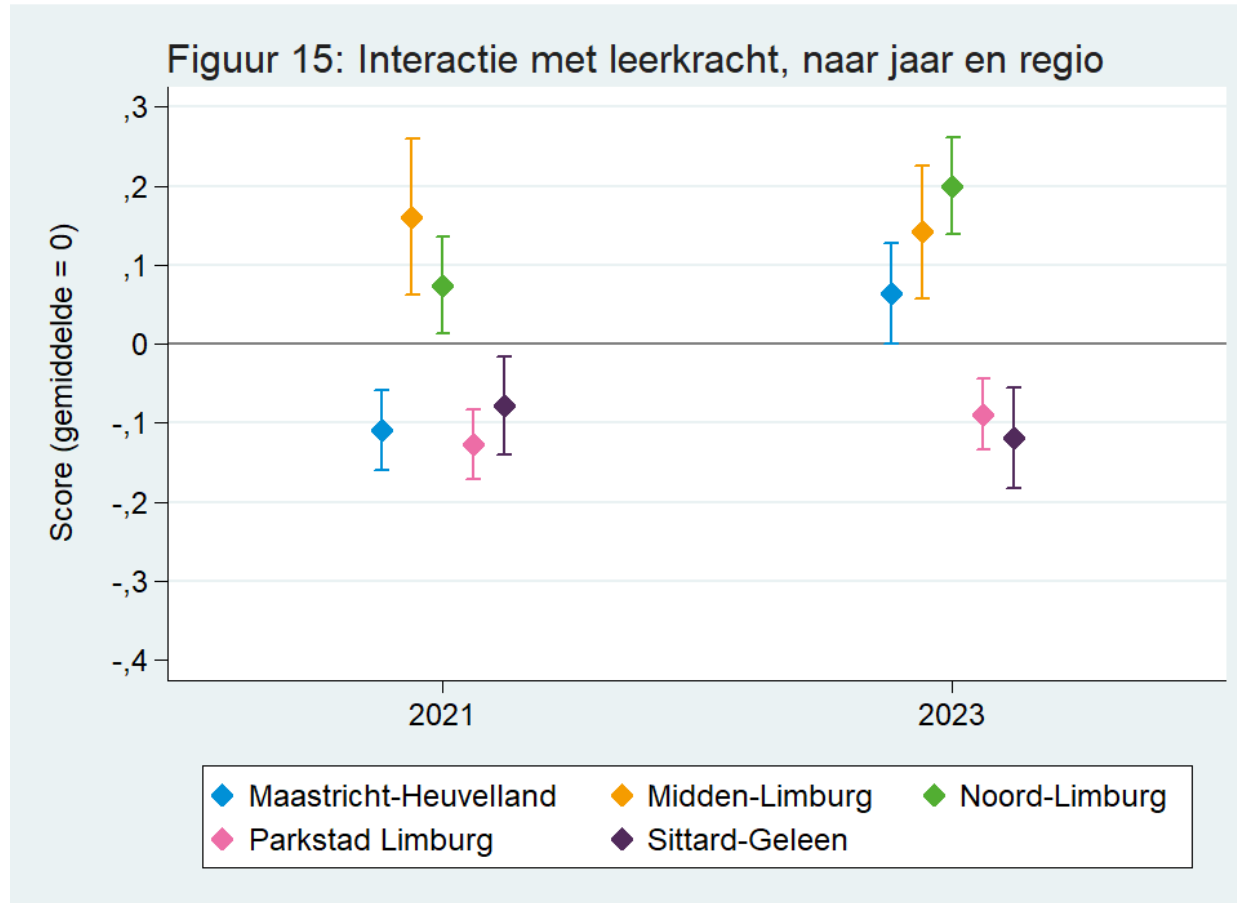
Figuur 14 laat de verschillen zien in de interactie met de leerkracht tussen leerlingen met verschillend opgeleide ouders. De figuur laat zien dat in 2021 leerlingen met mbo-opgeleide ouders meer interactie ervaarden met hun leerkracht over het lezen dan andere leerlingen, maar dat dit verschil er in 2023 niet meer is.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Interactie met leerkracht naar regio

Figuur 15 laat de verschillen zien tussen Limburgse regio's. In 2021 was de interactie met de leerkracht in groep 8 het hoogste in Midden- en Noord-Limburg, in 2023 is ook Maastricht-heuvelland bij dit groepje gekomen. De interactie is het laagst in Parkstad Limburg en Sittard-Geleen.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Resultaten in het kort

Algemeen

- Leerlingen geven in 2023 aan iets minder vaak voor zichzelf te lezen op school.
- 30 procent van de leerlingen zegt thuis niet te lezen.
- In 2023 is er significant meer interactie in de klas over wat kinderen lezen.

Verschillen naar geslacht

- Jongens zijn over de jaren heen iets meer gaan lezen.
- We zien geen verschillen in leesgedrag op school tussen jongens en meisjes.
- Vooral meisjes zijn meer interactie gaan ervaren met de leerkracht over wat ze hebben gelezen in 2023 ten opzichte van 2021. Er zijn verder geen verschillen tussen jongens en meisjes.

Verschillen naar opleiding ouders

- Leerlingen met mbo-opgeleide ouders lezen het minst en leerlingen met wo-opgeleide ouders lezen het meest.
- We zien geen verschillen in leesgedrag op school tussen leerlingen met verschillend opgeleide ouders.
- In 2021 ervaarden leerlingen met mbo-opgeleide ouders meer interactie met hun leerkracht over het lezen dan andere leerlingen, maar dit verschil is in 2023 verdwenen.

Verschillen naar regio

- Leerlingen in Maastricht-heuvelland lezen het meest.
- In 2021 lezen leerlingen in Midden-Limburg vaker op school, maar in 2023 zijn er geen verschillen tussen regio's in het leesgedrag op school.
- De interactie met de leerkracht over lezen is het laagst in Parkstad Limburg en Sittard-Geleen.

Aanbevelingen voor de praktijk

Brokamp ea (2019) laten zien dat de rol van leerkrachten bij het bevorderen van leesgedrag belangrijk is^[7]. Leerkrachten kunnen het leesgedrag van kinderen stimuleren door het geven van goede leesinstructies en te zorgen voor goede leeslessen. Bij de leerkracht gaat het daarbij om het pedagogisch handelen en het werken met de evaluatieve cyclus. Op schoolniveau is het van belang dat er wordt gekozen voor het juiste differentiatie­model en voldoende tijd op het rooster voor het lezen. Voor een uitgebreide beschrijving zie Houtveen ea (2019, hoofdstuk 4)^[6].

Van Steensel ea (2016)^[8] hebben een uitgebreide studie verricht naar de effectiviteit van interventies op het terrein van lezen. Ze laten onder ander zien dat het vooral zinvol is om te investeren in programma's die de interesses van leerlingen aanspreken, die hun gevoel van autonomie ondersteunen, die inzetten op sociale interacties rond boeken, die leerlingen helpen om (beheersings)doelen te stellen en die gevoelens van competentie stimuleren. Leesmotivatie is een belangrijke voorwaarde om leerlingen meer te laten lezen. In een volgende factsheet gaan we verder in op de leesmotivatie van Limburgse leerlingen. Dan gaan we ook nader in op de inhoud van effectieve interventies voor leesmotivatie.

Bronnen

- [1] Gubbels, Netten & Verhoeven (2016) - expertisecentrumnederlands.nl/uploads/default/p/i/pirls-2016.pdf.
- [2] Swart, N. M., Gubbels, J., in 't Zandt, M., Wolbers, M. H. J., & Segers, E. (2023). PIRLS-2021: Trends in leesprestaties, leesattitude en leesgedrag van tienjarigen uit Nederland. Expertisecentrum Nederlands.
- [3] Sociaal Cultureel Planbureau (2018) - www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2018/01/18/lees-tijd/LeesTijd.pdf.
- [4] Stichting Lezen (2019) - pro.debibliotheekopschool.nl/dam/monitor/20200723_rapportlandelijkeanalysemonitordebibliotheekopschoolpo2.pdf.
- [5] www.onderwijsmonitorlimburg.nl.
- [6] Houtveen, Brokamp & Kunst (2019) - www.hu.nl/onderzoek/publicaties/doelgericht-werken-aan-opbrengsten-herziene-versie.
- [7] Brokamp, Houtveen & van de Grift (2019) - The relationship among students' reading performance, their classroom behavior, and teacher skills, The Journal of Educational Research.
- [8] Van Steensel, R., Van der Sande, L., Bramer, W., Arends, L. (2016) Effecten van leesmotivatie-interventies: Uitkomsten van een meta-analyse. - https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Roel-van-Steensel-Reviewstudie_Effecten-van-leesmotivatie-interventies.pdf.